

Resa till St Petersburg

December 2004!

Vår tolk Julia som pratade utmärkt svenska

Kriscentret för kvinnor

Det första studiebesöket på förmiddagen den 29 november 2004 var inbokad på Kriscentrum för kvinnor. Chefen för verksamheten, Irina, hälsade välkommen. Hon var också ansvarig för institutionen "Lilla Mamman" som vi besökte senare på dagen (se rapport därifrån).

Kriscentrum är belägen i en större byggnad en bit ifrån de centrala delarna av S:t Petersburg. Byggnaden är disponerad i ett antal boenderum där flera kvinnor bodde tillsammans, ett större samlingsrum, kök samt ett antal mindre kontorsrum. Verksamheten startade 1996 som första Kriscentrum i Ryssland. Från år 2003 är institutionen uppdelad i två delar; ett skyddat boende samt en rådgivningsenhet till vilken en jourlinje är kopplad. Denna organisation överensstämmer helt med Kriscentrum för kvinnor i Stockholm.

Det skyddade boendet erbjuder 17 platser totalt. Upp till 3 kvinnor kan dela rum. Har kvinnan med sig barn bor dessa naturligtvis tillsammans med modern.

Verksamheten tar endast emot kvinnor från S:t Petersburg, men diskussioner i de olika stadsdelarna (motsvarar förorter) pågår om inrättande av egna Kriscentra. Kriscentrum har hemlig adress. Det har trots det förekommit att män har sökt upp kvinnor på Kriscentrum.

Personalen består av olika specialister; 6 psykologer, 1 psykoterapeut, 1 jurist samt 1 enhetschef, samt specialister i socialt arbete (ungefär motsvarande socionomer). Dessutom finns en underläkare kopplad till Kriscentrum som kan ge akut hjälp och rådgivning i medicinska frågor.

Kvinnorna kan bo upp till två månader på Kriscentrum. Alla kvinnor, utom pensionärer, arbetar så på dagtid är det i princip tomt på Kriscentrum. De kvinnor som inte arbetar erhåller matpaket som ska räcka i två veckor. Barnen går i skola eller är på dagis. Arbetslöshet förekommer i princip inte. Däremot är bostadssituationen oerhört svår i S:t Petersburg, varför möjligheten för kvinnorna att erhålla en ny bostad i princip är obefintlig. Detta innebär att flertalet kvinnor tvingas efter en period att återvända hem. Flera kvinnor återkommer också till Kriscentrum då de blivit misshandlade på nytt. Det är aldrig någon kö till plats på Kriscentrum, det är desto fler kvinnor som vill ha hjälp med rådgivning. Personalen på Kriscentrum har jour, så det är möjligt för kvinnor att vända sig dit när som helst på dygnet och även röda dagar.

Personalen försöker motivera kvinnorna att polisanmäla misshandeln. Detta sker dock inte ofta eftersom polisens inställning är att inte "lägga sig i familjeärenden" Om misshandeln trots allt anmäls så slutar ärendet mycket sällan i domstol, eftersom åtal inte väcks.

Fadern vinner nästan alltid vårdnaden om barnen. Kommunens representanter brukar ringa till Kriscentrum och meddela att fadern vill ha vårdnaden. Kommunens representanter ställer sig nästan undantagslöst på faderns sida.

Vilka kvinnor uppsöker då Kriscentrum för att få skydd? Det är anmärkningsvärt många äldre kvinnor. Det är inte ovanligt att deras vuxna barn misshandlar dem eftersom de vill ha tillgång till moderns lägenhet.

Kriscentrum tar inte emot prostituerade kvinnor, inte heller kvinnor som är traffickingoffer. Det finns andra institutioner som drivs såväl statligt som ideellt, exempelvis organisationen "Socialtjänsten Alexandra" som dessa kvinnor kan vända sig till.

Rådgivningsdelen arbetar med s.k. familjerelationsträning. Tanken är att kvinnorna ska få hjälp med att klara av våldet. De erbjuds gruppsamtal 1 gång i veckan 3 timmar varje gång. Kvinnorna som deltar ska försöka förändra sitt eget beteende så att de inte "i onödan" provocerar mannen att använda våld. De ska också lära sig att tolka mannen så att de förstår när risk för våldsamheter närmar sig.

Det är stora skillnader mellan Kriscentrum i Stockholm och S:t Petersburg. Organisatoriskt är verksamheterna uppbyggda på samma sätt men innehållsmässigt skiljer de sig mycket åt. Anledningen till det är troligtvis de samhällsmässiga skillnaderna. På grund av den extremt svåra bostadssituationen i S:t Petersburg och vetskapen om att kvinnorna inte kan lämna mannen på grund av detta tvingas personalen arbeta med att förändra kvinnornas beteenden. Kommunens tjänstemän stöder i princip alltid mannen i t.ex. vårdnadsärenden. Polisen vill inte "blanda sig i" familjeangelägenheter. Denna utgångssituation gör det förstås extremt svårt för kvinnorna att försöka bryta upp. Det förklarar också varför det inte förekommer någon kö till platserna i det skyddade boendet.

Det som är positivt är att massmedia börjat uppmärksamma området våld mot kvinnor i nära relationer och man diskuterar nu frågan om man skulle kunna publicera verksamhetsberättelse och statistik från Kriscentrum i media.

Föreståndaren informerar om verksamheterna på Kriscentret och Lilla mamman

Lilla mamman

Hemmet startades i januari 1997 först som en filial till Centret för tonåringar, men hörde nu till Kriscentret för kvinnor. Hemmen låg på olika adresser, men hade samma föreståndare.

Lilla mamman har 8 platser. Man har ingen kö utan det går oftast att få plats inom en vecka.

Personalstyrkan består av 1 chef/föreståndare

4 ”fröknar” som är socialsekreterare eller socialpedagoger

1 läkare och 4 sjuksköterskor

1 husmor och 1 kock

1 vaktmästare

Personal finns i tjänst dygnet runt.

De första åren var de flesta som placerades på Lilla mamman mellan 15 – 16 år och kom från utsatta hem. Idag kommer de flesta från barnhem/ungdomsinternat och åldern är högre. De flesta är mellan 18 – 20 år. Ryska staten har ansvar för ungdomar upp till 23 år. På hemmet kan man bo upp till 1 år, de flesta stannar dryga 6 månader. Föreståndaren på Lilla mamman tror att flickor som växer upp på barnhem har det bättre förspänt än barn som bor i s.k. utsatta miljöer. Barn som växer upp på barnhem får vid utskrivning egen bostad och pengar till möbler. Om de är föräldralösa, vilket ofta är fallet, får man också pension efter föräldrarna. Problemet är att ungdomarna är socialt handikappade och har stora svårigheter att klara sitt dagliga liv. Man har aldrig fått lärt sig att ta ansvar eller fatta egna beslut. Många blir snabbt av med sina lägenheter och hamnar då på gatan.

Lilla mamman arbetar hårt med att lära de boende att ta ett eget ansvar för sina liv. När de först kommer till hemmet förväntar de sig att bli servade med allt. Föreståndaren har ett första samtal med varje ny boende. Hon börjar samtalet med att förklara att hemmet inte behöver den unga kvinnan men att hon behöver dem. Alla har svårigheter att hantera pengar och har inget grepp om ekonomin. Man vill ha fina kläder och har svårt att prioritera nödvändiga utgifter och vad som behövs till barnen. Papporna till barnen är oftast okända. Föreståndaren berättade med ett skratt att på våren är hemmets bakgård full med unga pojkar och naturligtvis vill flickorna klä upp sig i det senaste modet.

Till hemmet remitteras de flickor som har upptäckt sin graviditet så sent att abort inte är möjlig. Ingen av flickorna har planerat sin graviditet och de flesta skulle ha gjort abort om man upptäckt sitt tillstånd tidigare. Man har därför dålig uppfattning om vad barn behöver och hur man ska ta hand om sig själv under graviditeten. Vistelsen på hemmet är en läroperiod för att öka förutsättningarna för de unga mammorna att klara att ta hand om sitt barn. Eftersom man själv vuxit upp på barnhem och vet vilket tufft liv det är vill man göra sitt yttersta för att undvika att ens barn hamnar i den situationen.

En ung mamma med sitt barn

Varje mamma har hand om sitt barn och bor i ett eget rum. Boendet ska vara så likt hemmiljön som möjligt. Personalen försöker ”peppa” mammorna att livet inte tar slut för att man får barn. Man kan fortfarande skaffa sig en utbildning, hemmet har en överenskommelse med en skola som gör att de boende kan studera på distans bl.a. till frisör. Man kan fortfarande få en fast relation. Man pratar mycket om att livet inte ska bestå av en räkka tillfälliga möten. Ett par av flickorna har haft sitt bröllop på hemmet.

När man flyttar ut blir det antingen till en egen bostad, till pojkvän och i undantagsfall till någon förälder.

Har man bott på Lilla mamman och flyttat har man ofta fortsatt stort förtroende för personalen och speciellt till läkaren och sjuksköterskorna. Man ringer ofta om det är något problem med barnet och man vill ha den fortsatta hjälpen från hemmet istället för t.ex. vårdcentralen.

Hemmet har vid något tillfälle anmält till sociala myndigheten att ett barn behövde placering på barnhem. Personalen känner ett ansvar när man ser och förstår att en mamma inte kan klara av sitt barn. Däremot är man inte behjälplig med att ta ifrån den juridiska vårdnaden från mamman. Det sköts i så fall helt av de sociala myndigheterna.

S:t Petersburg som stad är nöjd över att ha en institution som Lilla mamman – om inte annat för att ”visa upp”. Hemmet får ta emot många studiebesök. Samtidigt framhålls att staden är banbrytande på att ha startat den här ”typen” av institutioner. Trots det är budgeten en kamp varje år. Hemmet har en stor byggnad men bara halva utnyttjas i den nuvarande verksamheten. Resten av byggnaden är i stort behov av reparationer, men idag finns inga medel för det. Meningen när man flyttade in i huset var att den andra delen skulle användas som ett spädbarnsdagis med 8 platser. Man hoppas fortfarande på att kunna förverkliga den tanken.

Det finns också planer på att flytta Kriscentret för kvinnor till huset och använda Kriscentrets gamla lokaler till öppen rådgivning.

Föreståndaren redogjorde lite allmänt om situationen i S:t Petersburg

Stadens politiker har skickat ut ett lagförslag på remiss om att placering i familjehem ska bli tillåtet. Flera ryska städer har gjort den lagändringen, men den har inte trätt i kraft i S:t Petersburg. Hon tror att det bara kommer att vara ett fåtal som är intresserade av att bli familjehem. Många lever under små omständigheter och betalningen till familjerna är mycket låg. I Samara i borte Ryssland har lagändringen fungerat bra och där har man kunnat lägga ner nästan alla barnhem.

Staden har 40 barnhem med olika antal platser. En del små men flera med plats för mer än 100 barn. Ett av hemmen har 210 platser. Spädbarnshemmen tar emot barn från 0 – 4 år där efter flyttar man till ett av stadens andra hem där man sen bor kvar tills man fyller 18 år.

F.n. finns en konflikt mellan utbildningsnämnden som ansvarar för barnhemmen och sociala nämnden som vill arbeta mer med den biologiska familjen. Föreståndaren konstaterade att det är svårt att ändra gamla traditioner.

I Ryssland har man infört en ”ny dag” – mammadagen som infaller sista söndagen i november.

Centret för förebyggande av tillsynslöshet och narkotikaberoende bland minderåriga

Biträdande chefen
informerar om
centrets förebyg-
gande arbete

Centrum för tillsynslöshet och narkotikaberoende bland minderåriga i St. Petersburg är en ny verksamhet. De arbetar för att förebygga narkotika missbruk, hemlöshet och kriminalitet hos ungdomar. Verksamheten ska stödja och uppmuntra lokala initiativ i de 19 stadsdelarna i St. Petersburg. Verksamheten har 11 anställda socialpedagoger och socialarbetare.

Centrumet för tillsynslöshet och narkotikaberoende bland minderåriga har liknande arbetsuppgifter som Precens i Stockholm. De arbetar för ett samhälle fritt från droger och fokuserar på följande områden:

- Information och kunskapsspridning
- Förebyggande insatser
- Samverkan med andra myndigheter och NGO' s

De ideella organisationerna får finansiering pengar delvis genom sponsorer från andra länder. Det kan dock vara motigt för dem att utföra förebyggande arbete då de inte har någon status i det Ryska samhället. Centrum för tillsynslöshet och narkotikaberoende bland minderåriga åtnjuter allmänhetens förtroende men har väldigt begränsade resurser. Detta bidrar till att man är "tvungen" att samarbeta.

Den kanske största svårigheten i enhetens arbete är att införseln av droger från Afganistan och Kazikstan är gigantisk och svår att stoppa. En organisationsförändring mellan polis och federala agenter har just genomförs vilket ytterligare har försvårat arbetet.

Våra reflektioner på vägen ut från studiebesöket är att enheten försöker orientera sin verksamhet för att passa in i ett helt nytt Ryssland och att de kommer att ta många år att hitta formerna för detta arbete.

Vera – ett socialt rehabiliteringscenter för barn och ungdomar

Vi tas emot av Veras föreståndare. "Vera", som på svenska betyder "Hopp" är ett av S:t Petersburgs av sju allmänna utredningshem/sociala rehabiliteringscentra för hemlösa och tillsynslösa barn. Därutöver finns sju liknande utredningshem som drivs privat. Centret startade 1997 och har 31 dygnetruntpatser för barn i svåra livssituationer.

Föreståndare och personal tar emot
oss på Vera

Här finns 35 anställda, företrädesvis sjuksköterskor och ”fröknar”. Vid vårt besök fanns barn i åldrarna 3-18 år inskrivna. Polis, barnavårdsman eller ”vem-som helst” kan ta initiativ till att barn eller ungdomar kommer till Vera.

Vid intagningen kartläggs barnets situation. En läkare undersöker barnen som ofta är i dålig fysisk kondition. Många är undernärda, har löss och andra hudsjukdomar och sniffar. Psykologen gör tester där minne, inlärnings- och kommunikationsförmåga utreds. En speciallärare bedömer kunskapsnivån. Därefter lägger man upp ett individuellt program för varje enskilt barn. När speciella insatser behövs för t ex missbruk och psykiska problem slussar man vidare till sådan hjälp. I Ryssland finns dock ingen tradition att ”gå till doktorn”, särskilt inte neurolog eller psykiater. Man är rädd att bli ”stämplad” säger föreståndaren.

Vistelsetiden på Vera rör sig mellan två månader och tre år. Barnen indelas i syskongrupper som delar rum. De yngre barnen undervisas i Veras skola medan de äldre går på yrkesskolor ute i samhället. Ambitionen är att Vera ska ha en så hemlik miljö som möjligt och att varje barn ska få ett individuellt bemötande. ”Det är genom att se varje enskilt barn som man skapar förtroende”, ”att alltid visa sig beredd att hjälpa”. Barnen ska också se och uppmärksamma sig själva.

Ett av rummen

Av detta skäl har man utrustat lokalerna med många speglar. Barnen städar och tvättar själva och hjälper till vid matlagning. Vistelsen på Vera är frivillig. Ungdomar som vill lämna försöker man dock alltid övertyga och ”sträcker ut handen” för att få dem att stanna.

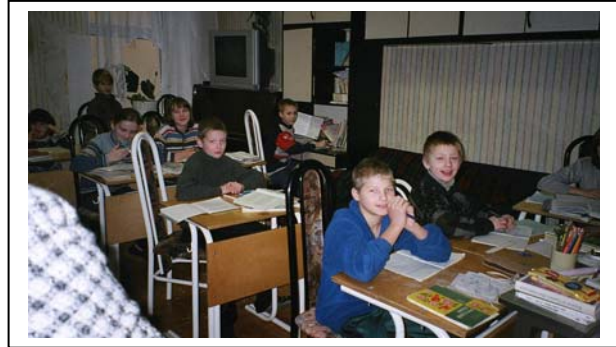
Omvårdnad och socialisering är den viktigaste uppgiften för Vera. Målet är att barnet ska ut i samhället igen. Stor möda läggs ned på att etablera kontakt med familj och nätverk. Om barnet inte bedöms kunna återvända hem förbereds en institutionsvistelse eller, om möjligt, familjehem. För ungdomar över 15 år förbereder man ett eget boende.

99% av de barn och ungdomar som kommer till Vera har sina föräldrar i livet. En vanlig orsak till barns och ungdomars hemlöshet är dock att föräldrarna är, kriminella, missbrukare och prostituerade. ”De är offer för kapitalismens baksida” säger föreståndaren.

I 40% av fallen ansöker man om att föräldrarna ska fråntas vårdnaden. Flertalet av de barn som inte kan återvända hem placeras på barnhem där de, liksom många andra ryska barn, får växa upp. Vera söker också familjehem och 7% får nya familjer. Familjehemmen knyts som anställda till Vera vilket möjliggör stöd och uppföljning. Man försöker också finna sponsorer till familjehemmen. Efter två år kan fosterföräldrarna bli förmyndare eller adoptera barnet. När de biologiska föräldrarna berövats vårdnaden krävs inget samtycke till adoption. Föreståndaren berättar att adoptioner dock fortfarande är ovanliga i Ryssland och menar att ryska familjer ännu inte är redo.

Barnen får skolundervisning på Vera

Vera erbjuder även dagvård och social uppföljning med familjer som själva sökt stöd (f.n. 38 familjer). Här finns också möjlighet till juridisk rådgivning i frågor som rör vårdnad, förmyndarskap etc.

Efterfrågan är stor och det är ständigt kö till Vera men man försöker alltid ta emot akut när så behövs. Totalt arbetar man med ca 220 barn per år. En uppföljning av 170 barn och ungdomar visar att 75% återvänt till ett vanligt liv. 25% blev missbrukare, kriminella etc.

Efter att föreståndaren, med värme och engagemang, berättat om verksamheten får vi gå runt i lokalerna och titta in i en liten skolklass. Här är slitet och inredningen är ändamålsenlig men enkel. Väggarna pryds av bilder över S:t Petersburgs palats som barnen målat i samband med stadens 300-årsjubileum. Fantastiska, kraftfulla konstverk målade av små människor i en svår livssituation och med dessa på vår näthinna lämnar vi centret med en känsla av att här finns, trots allt, mycket Hopp- Vera.

Några av barnens målningar

Huset för nattvistelse

Hemlöshet är ett problem i S:t Petersburg. Staden drar till sig många personer från olika regioner i Ryssland. Det finns en lag om skydd för hemlösa i S:t Petersburg, men den gäller endast personer som är skrivna i S:t Petersburg. Stadens verksamheter för hemlösa tar i allmänhet inte emot utifrån kommande personer. De kan möjligen få stanna ett par nätter på ett härbärke och få de nödvändigaste sakerna, ett par lakan och lite soppa.

Kommittén för socialt skydd och arbete för hemlösa i S:t Petersburg kontrollerar att stadsdelarna gör sitt jobb. Verksamheterna är i allmänhet anslagsfinansierade. Härbärgets Nochlezhka tar emot uteliggare, härbärgets Synopskaja däremot, med 50 platser drivs av en välgörenhetsorganisation. De har i viss mån finansiering utifrån och även från andra länder. Ett problem för de kommunala inrättningarna är att staden endast har råd med relativt låga löner vilket gör att personalomsättningen är hög.

Studiebesöket gjordes på Huset för nattvistelse, ett härbärke i Centrala staden. Det finns 45 platser, för tillfället var 26 inskrivna, varav 5 kvinnor. Man tar emot par. Gästerna är inte helt utslagna, utan har vissa resurser. Personalen består av 17 personer, två personer arbetar varje natt. En läkare är anställd.

Vi träffade ledningen och bl.a. en inspektör som berättade om verksamheten. För att få komma hit måste man kunna visa att man inte bär på smittsamma sjukdomar, man måste registrera sig, man får nya dokument och personalen ser till att man får ut sin pension samt hjälp med att söka bostad, även om bostadssituationen är svår i staden. Man ger tak över huvudet bl.a. åt äldre och handikappade, men även åt personer som blir utskrivna från fängelse etc. Man får en säng, hygienartiklar och kostnadsfri sjukvårdsrådgivning. Man får även hjälp med att söka jobb. Det är lätt att få arbete i S:t Petersburg, men det handlar oftast om okvalificerade lågbetalda arbeten. Det krävs dock att du är registrerad, har pass eller ID-kort. Annars finns det svarta jobb att tillgå.

Man får komma in mellan kl. 19-23 varje kväll, då man också får träffa en läkare. Man släpps inte in om man är berusad. Vissa kan stanna kvar på dagen, om man är äldre eller är sjuk. Var och en av gästerna får en handlingsplan, en akt upprättad. Reglerna som gäller på huset utgår från att man tillåter återfall, men vid upprepad misskötsel blir man utskriven. Vistelsen är i regel från en månad till ett år. Alla boende hjälper till med de dagliga sysslorna som matlagning, städning etc. Det finns en del hemlösa som tycker att det ställs för höga krav, och de går följaktligen till reguljära natthärbärgen. Inom verksamheten har man en diskussion om hur man ska kunna arbeta med motivation och rehabilitering.

På det hela taget kändes många frågor igen från Stockholms verksamheter. Det var inte så stor skillnad på verksamhet, struktur och diskussioner. En avgörande skillnad var den materiella standarden och löneläget. Ledningen var ändå stolta över sin verksamhet, och de framhöll att standarden var god med ryska mått mätt, faktiskt bodde gästerna bättre än vad t.ex. många studenter gör.

Middag på en trevlig georgisk restaurant